

Verder Vooruit met Voorlezen!

Van 31 januari tot en met 6 februari 2019 vind de **Poëzieweek** plaats. En wat is er nou leuker dan met kinderen aan de slag gaan met gedichten? Stichting Lezen biedt hiervoor graag de nodige inspiratie. De stichting geeft – met steun van stichting De Versterking – twee poëziebundels met bijbehorende lessuggesties (van Mariet Lems) cadeau. Alleen scholen die eerder meededen aan Vooruit met Voorlezen komen hiervoor in aanmerking.

Met welke gedichtenbundels ga je aan de slag? In groep 5/6 kun je werken met **SUPERGUPPIE IS ALLES** van Edward van de Vendel & Fleur van der Weel (illustraties) en in groep 7/8 met **ÉÉN GEDICHT IS NOOIT GENOEG**, een gedichtenprentenboek voor kinderen van 6 tot 106, samengesteld door de directeur van Stichting Plint, Mia Goes.

NB Op www.poezieweek.com/school/ en op [www.leesplan.nl/praktische tips](http://www.leesplan.nl/praktische_tips) vind je nog meer lessen bij gedichten.

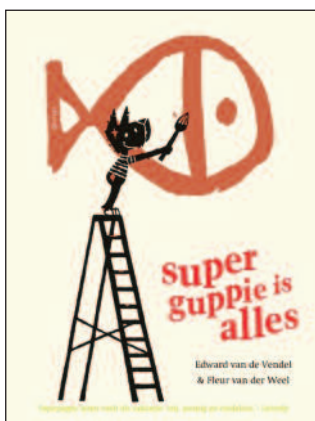
OVER EDWARD VAN DE VENDEL

lessen voor groep 5 en 6

Superguppie is alles

van Edward van de Vendel door Mariet Lems

Dichter Edward van de Vendel (Leerdam, 1964) was leerkracht voor hij in 2001 fulltime dichter en schrijver werd. In 2003 kwam hij met zijn eerste Superguppie-

bundel, waarmee hij in 2004 de Woutertje Pieterse Prijs en een Zilveren Griffel veroverde.

Alle 200 gedichten uit de Superguppie-bundels, plus 22 nieuwe, zijn bij elkaar gebracht in **SUPERGUPPIE IS ALLES** (Querido 2014). De onderwerpen voor zijn gedichten vindt Edward van de Vendel door goed rond te kijken, aandachtig te luisteren en geuren op te snuiven. Hij schrijft over dagelijkse, doodgewone dingen op straat, op het strand, in de supermarkt en bij de glasbak. Hij zit het liefst in een druk café om

zijn waarnemingen om te zetten naar een gedicht. Leerlingen ervaren dat gedichten niets verhevens hoeven te hebben. Dat ze net als Edward de onderwerpen voor hun gedicht van straat kunnen rapen.

Help! Gewond!

Pleister (blz. 18), **Klap** (blz. 46),

Wondje (blz. 141), **Prik** (blz. 224)

SUPERGUPPIE IS ALLES, Edward van de Vendel

Vorbereiden: gedichten op papier of gescand op het digibord.

1. Uitnodigen

Lees met elkaar de genoemde gedichten. Bespreek wat de leerlingen er mooi en minder mooi aan vinden. In de gedichten **PLEISTER** en **WONDJE** krijgen de pleister en het wondje menselijke eigenschappen. Kunnen de leerlingen die eigenschappen opnoemen? In **PRIK** staat een vergelijking. Kunnen ze ontdekken welke?

2. Rondkijken

Als vanzelf komen de verhalen van de kinderen los over eigen pleister- en ziekenhuismomenten. Laat er een paar vertellen.

Vraag of iedereen een pleistermoment in gedachte heeft. Het hoeft echt niet allemaal heel groot te zijn.

Vorm tweetallen. Laat de een vertellen, de ander mag vragen stellen.

Geef het startsein en klap in je handen als er gewisseld moet worden.

Wat je verteld hebt, kun je ook opschrijven. Dat hoeft niet precies zoals je het verteld hebt; al schrijvend kom je misschien nog op andere dingen.

3. Uitvoeren

Deel papier uit en laat ieder zijn verhaal opschrijven.

Geef een limiet van een half tot 1 A4.

4. Presenteren

Voorlezen wie wil.

Extra

VAN VERHAAL NAAR GEDICHT

Vraag wat het verschil is tussen een verhaal en een gedicht.

Een verhaal beslaat meestal de hele bladzijde, een gedicht is een 'verdicht' verhaal en is veel kleiner. Wat niet gezegd wordt, kun je als het ware in het wit om het gedicht heen lezen, raden, invullen, en dat kan voor iedereen anders zijn. Het hangt ervan af wat je ervaren hebt, en wat voor gevoel je erbij hebt.

Leg uit dat de zinnen van een verhaal willekeurig aan het eind van het blad afgebroken worden, maar bij een gedicht is het juist belangrijk waar de zin afgebroken wordt. Door de regel op een bepaalde plaats af te breken, kun je het spannender maken.

Bij het voorlezen wacht je even, zodat iedereen kan denken wat zou er nu toch komen, dit of dat? en dan lees je verder.

Vraag of ze in hun verhaal mooie woorden en zinnen kunnen aanstrepen, die ze er daarna uithalen om daarmee een soort gedicht te maken. Het hoeft niet te rijmen. Je mag er dingen bijschrijven of woorden veranderen, net zolang tot je het mooi vindt. Een paar laten voorlezen.

Pleister-poëzie-posters

De leerlingen tekenen of verven zichzelf op een groot vel. Op de plek van hun pleister plakken ze een echte pleister. De poster kan ook nog beplakt worden met verbandgaas.

Het gedicht wordt erop geschreven, of eerst uitgetypt. Uitscheuren en opplakken. En tentoonstellen natuurlijk.

Voorbeelden van pleister- en verbandgaasillustraties staan in **EEN LICHTBLAUW KLEURPOTLOOD EN EEN HOLLEND HUIS**, Ted van Lieshout. Leopold 1997.

Schaduw

Schaduw (blz. 59)

SUPERGUPPIE IS ALLES, Edward van de Vendel

Vorbereiden: klaarzetten Googleafbeeldingen van een schaduw.

Nodig: een camera.

1. Uitnodigen

Wacht op een zonnige, wolkeloze dag. Schrijf het woord 'schaduw' op het bord. Wat is schaduw? Er kunnen allerlei antwoorden komen, want het is moeilijk uit te leggen. Zoek het verklarende antwoord op Wikipedia. Wat is er zo fascinerend aan je schaduw? Het hangt van de stand van de zon af hoe lang jouw schaduw wordt. Er worden heel veel foto's van schaduwen gemaakt, van mensen en van voorwerpen, op het strand, in de stad etc. Laat de afbeeldingen van een schaduw op Google afbeeldingen zien. De oh's en ah's zullen niet van de lucht zijn.

Kennen de leerlingen schaduwen in verhalen? Lucky Luke schoot sneller dan zijn schaduw. Kan dat? Wat wordt daarmee bedoeld?

Kennen de leerlingen spreekwoorden met schaduw erin?

Ga met elkaar naar buiten. Neem het boek SUPERGUPPIE is alles mee (blz. 59). Laat ze een kring maken, of een paar kleinere kringen. Hoe valt hun schaduw? Is de schaduw van de kring net zo rond als de werkelijke kring? Hoe komt dat? Heeft je schaduw ogen? Waarom niet? Sla het boek open en lees het gedicht tweemaal voor.

Benadruk de laatste regels: Met verf van donker licht. Dat is prachtig gezegd. Hoe kan licht donker zijn? In je schaduw. Donker licht is een tegenstelling. Maar hier is donker als bijvoeglijk naamwoord gebruikt: donker licht, zwart licht.

2. Rondkijken

Vraag de leerlingen in de loop van de week situaties te bedenken waarin schaduwen een kunstige rol spelen. Laat ze experimenteren met houdingen alleen en met

elkaar en met voorwerpen. Zijn ze al op schimmenspel gekomen? Fotografeer hun vondsten en druk ze zwart-wit af.

Leg alle afdrukken op tafels en bekijk ze met elkaar. Ieder kiest een afbeelding. Als ze graag hun eigen vondst willen hebben, druk dan sommige foto's dubbel af.

3. Uitvoeren

Introduceer de haiku. Vertel dat de haiku een Japanse versvorm is die natuurbeelden subtiel beschrijft. De haiku bestaat uit drie regels waarin het aantal lettergrepen geteld wordt.

■ REGEL 1: vijf lettergrepen.

■ REGEL 2: zeven lettergrepen.

■ REGEL 3: vijf lettergrepen.

Het prettigst werkt een werkblad waarop evenveel hokjes staan als er lettergrepen moeten zijn.

De leerlingen kijken goed naar het beeld en schrijven eerst trefwoorden op een apart blaadje. Wat zien ze? Wat gebeurde er? Waar gebeurde het? Met wie?

Kijk, op het schoolplein
vallen onze schaduwen
allemaal samen

Op de witte muur
de scherpe zwarte strepen
van de luxaflex

4. Presenteren

■ A. De haiku's worden voorgelezen. Kloppen ze? Hulp nodig om ze nog beter te maken?

■ B. De leerlingen schilderen op grote, stevige vellen de foto na. De haiku wordt erbij geschreven of geplakt. De foto's worden erbij tentoongesteld.

Geluiden in de nacht

Lift (blz. 87), Slaap (blz. 40)

SUPERGUPPIE IS ALLES, Edward van de Vendel

Voorbereiden: scan het gedicht om op het digibord te vertonen.

1. Uitnodigen

■ A. Vraag aan de leerlingen of ze kunnen opnoemen wat ze vandaag aan geluiden gehoord hebben. De juf die iets uitlegde. Geschuifel van voeten. Stemmen. Stappen op de gang. Een vliegtuig in de verte. Een voorbijscheurende brommer. Kun je het getik van de klok horen of zit je er te ver vandaan? Hoe belangrijk is het dat je kunt horen? Hoe belangrijk is het dat je geluiden kunt interpreteren? Kunnen de leerlingen voorbeelden geven, bijvoorbeeld van geluiden op straat? Nog vlug wegspringen omdat je een auto hoort aankomen, etc.

■ B. Laat het gedicht LIFT op het digibord zien en lees het voor. Eerst zachtjes, dan heel hard. Wat vinden de leerlingen de beste manier? Waarom? Wat vinden ze er mooi, onbegrijpelijk of juist bijzonder aan? Meningeën mogen verschillen. Kunnen ze het zich voorstellen? Wat voor geluid beschrijft de dichter? Waarmee vergelijkt de dichter de lift? Met een walvis die mensen in moet slikken en weer uitspugen. En dat ze altijd, dag en nacht, klaar moeten staan. Waar zou de lift-oceaan zijn? Lees vervolgens het gedicht SLAAP voor. Herkennen de leerlingen dit? Wat voor geluiden horen ze dan? Wat voor gevoel geeft hun dat?

2. Rondkijken

Vraag de leerlingen aan thuis te denken, aan hun kamer. Horen ze 's avonds en 's nachts andere geluiden dan overdag? Welke? Denk aan geluiden ver weg en dichtbij, geluiden buiten en binnen. Horen ze in een logeerkamer andere geluiden? Welke?

Vraag de leerlingen een lijstje te maken met de geluiden die ze 's avonds en 's nachts horen.

Laat ze eens kijken of ze een van die geluiden kunnen vergelijken met een ding of een gebeurtenis, zoals het doortrekken van de wc misschien als het ruisen van de zee gehoord kan worden.

3. Uitvoeren

Nu er genoeg materiaal verzameld is, kan een tekst geschreven worden. Niet alles hoeft gebruikt. Graag korte zinnen schrijven. Zinnen mogen doorlopen op de volgende regel. Zie daarbij het voorbeeld van Edward van de Vendel. Rijm is niet verboden, maar het is beter om het niet te stimuleren, omdat je beter niet kunt rijmen dan slecht (dwangrijm).

4. Presenteren

Heel spannend wat iedereen op zijn kamer aan stille geluid makende dingen beleeft.

Voorlezen dus!

Als extra kunnen de leerlingen een poster schilderen met veel donker en de geluiden erin verbeeld. Uiteraard komt het gedicht er ook in.

TIP!

Op leesplan.nl, bij 'praktische tips' staat nóg een leuke les bij SUPERGUPPIE.

De poëzie ligt op straat

Want (blz. 35) en Tijd (blz. 92)

SUPERGUPPIE IS ALLES, Edward van de Vendel

Vorbereiden:

- Kopieën van gedicht TIJD en WANT of scannen voor vertoning op het digibord
- Opschrijfboekjes en pennen
- Een looproute langs verschillende plekken bedenken. Noteer onderweg zintuiglijke vragen. Bedenk dat het tempo laag ligt, omdat er onderweg geschreven moet worden.
- Een of twee hulpen voor de wandeling regelen
- Fluitje of belletje

1. Uitnodigen

Deel de kopieën uit of vertoon de gedichten op het digibord. Lees het gedicht voor. Vraag een leerling om het gedicht voor te lezen. Wat valt de leerlingen op? Welk zintuig is gebruikt? Wat vinden ze in het hele gedicht of per woord of zin, mooi, raar, gek, grappig? Bedenk dat er niet één waarheid is; iedereen mag er een andere mening op na houden. De meningen dienen gerespecteerd te worden. Wat de een raar vindt, kan de ander geweldig vinden. Vraag nooit naar het waarom, maar stel een verhelderende vraag, bijvoorbeeld: Zie je dat ergens aan? Benadruk bij het gedicht Want dat je ogen je kunnen bedriegen en dat iedereen bij wat hij ziet, hoort of ruikt iets anders kan denken.

2. Rondkijken - schrijfwandeling

Vertel dat de leerlingen naar buiten gaan om net als Edward goed rond te kijken. Op een plek die bekend is ben je geneigd niet meer bewust te kijken. Door de zintuigen te gebruiken, de ogen, de neus, de oren, de tast, vallen juist in een bekende omgeving dingen opnieuw op. Ze krijgen een opschrijfboekje mee en een pen. Ze schrijven alles op wat ze persoonlijk opvalt. Ze mogen niet te ver vooruit lopen en niet praten; afspraak is om tussen de voorste en de achterste leerkracht te blijven. Als er gefloten of gebeld wordt, groepeer ieder zich zwijgend om u heen. Stel een zintuiglijke vraag op

een plek die die vraag oproept.

U hoeft niet alle opdrachten te geven. Maak een keuze.

Bijvoorbeeld:

- Bij een winkelcentrum of ruimte waar u veel teksten ziet: Kijk goed rond en noteer alle opschriften die je ziet, ook namen van straten.
- Op een plek waar veel verschillende geluiden te horen zijn: Doe je ogen dicht en luister naar de geluiden; doe je ogen open en schrijf de geluiden op.
- Op een plek waar een geur of geuren waar te nemen zijn: Omschrijf de geur(en).
- Op een plek waar bepaalde vormen waar te nemen zijn: Schrijf alles op wat rond is, of vierkant, of langwerpig.
- Op een plek waar veel kleuren te zien zijn: Schrijf alles op wat rood is, of blauw of anders.
- Afhankelijk van het seizoen kunt u vragen naar iets dat met de tast te maken heeft: Wat voelt hier koud als je het aan zou raken, wat warm, wat zacht, wat ruw, wat scherp, enzovoorts.

3. Uitvoeren

Terug op school worden de notities gelezen. Iedere leerling maakt voor zichzelf een keuze: het mooiste, gekste of opvallendste moment. De leerlingen schrijven een tekst over dat moment. Laat nog eens de vorm van een gedicht van Edward zien: korte regels, soms loopt een zin in een paar regels door. Geef een minimum en een maximum van het aantal regels, bijvoorbeeld van 6 tot 12 regels. Vertel dat ze niet aan rijmwoorden moeten denken. Al schrijvend kom je soms vanzelf, net als Edward, op rijm. Als je rijmwoorden van te voren bedenkt, slaat het vaak nergens op. Help de individuele leerling die niet weet hoe te beginnen, aan een beginregel. Lees zijn gekozen moment en help hem op weg: Ik zag ..., Bij de boom hoorde ik ..., Ik deed mijn ogen dicht en ..., Alles was rood wat ik zag, enzovoorts. Tijdens het schrijven wordt door de leerlingen niet met elkaar gepraat.

4. Presenteren

Vraag wie zijn gedicht voor wil lezen. Lezen is nooit verplicht, maar als er één schaap over de dam is volgen

er meestal meer. Hardop voorlezen geeft inzicht in het gedicht. Hoe klinkt het? Wordt het gedicht mooier als er hier en daar iets veranderd wordt? Prijs wat mooi is in het gedicht en geef eventueel een suggestie ter verandering.

Kijk met elkaar naar taalfouten en verbeter die. Typ de gedichten uit. Naam eronder.

Bewaar de gedichten voor een klasse-verzamelbundel.

Lezen
STICHTING LEZEN

DE
VER
STER
KING